

Articolo pubblicato dal quotidiano norvegese Aftenposten in data 27 dicembre 1977

Testo originale in norvegese, seguito dalla traduzione in italiano.

Aftenposten, Søndag 27. desember 1977

KULTUR

Ny italiensk kulturattaché:

«Kulturkontakten alltid det første!»

Av Harald Jan Dahle

Doktorgrad på tidligkristen arkeologi, kamuflert representant for den ortodokse kirke i Vatikanet, god bekjent av pave Johannes XXIII, professor og spesialist på norske stavkirker. Det er i et nøtteskall bakgrunnen for at Panagiotis Kiziridis er i Norge som Italiensk kulturrattaché.

– Man skal huske på at flere norske konger i tidens løp har vært knyttet til Bysants og at det fra gammelt av ekisterte et nært kultursamarbeide mellom mitt hjemland Lilleasia og Norge.

- Lilleasia?

– Jeg kommer fra den store byzantiske familien Pontos, som er mer enn femten hundre år gammel. Tradisjonelt har man i vår familie studert teologi, filosofi og kultur. Slik også med meg.

Jeg studerte teologi ved Halkiuniversitetet, et samlende sted for gresk-ortodoks, teologisk tenkning.

Min gudfar, avdøde patriarken Athenagoras I oppmuntret meg til å studere videre i Roma. Og i Vatikanet tok jeg som den første gresk-ortodokse doktorgraden i tidlig kristens arkeologi.

- Var det som et ledd i tilnærmingsprosessen mellom den romersk-katolske og den gresk-ortodokse kirke at De fikk anledning til både å bo i Vatikanet og avlegge doktorgraden?

En brobygger

- Ja, flere høyerestående geistlige på begge sider fremhever også i dag at dette var en av de store tilnærminger til å begynne med. Jeg kjente godt Pave Johannes 23. og fungerte som en slags budbringer mellom de to store kirkeledere den gang.

- Da så det annet Vatikankonsli åpnet, kom det ingen utsending fra den gresk-ortodokse kirke. Patriarken Athenagoras ringte meg i Vatikanet fra Kostantinopel og ba meg representere vårt kirkesamfunn. Offisielt fikk jeg status som journalist, men alle visste at jeg var kirkens representant. Et diplomatisk trekk.

- Og om De tror det eller ei: Jeg ble i Vatikanet i syv år.

- Den tilnærmingprosessen man var vitne til under Pave Johannes 23. synes nå på mange måter å ha gått over i en mer passiv fase?

- Etter at Athenagoras I døde, befinner begge kirker seg i en samlende, tenkende fase ... Man forsøker å trekke opp den videre kurs ut fra konsilienes innhold og budskap. Dette vil ikke si at den økumeniske bevegelse er slutt, men det er en nødvendighet å sammenfatte det som allerede er gjort og analysere det for å komme videre. Mange er i dag pessimister når det gjelder fortsatt økumenisk arbeide. Personlig er jeg meget optimistisk.

- Dr. Kizeridis, føler De Dem som en slags "brobygger" - mellom de to store kirkesamfunnene?

- Mitt fulle navn er Kizeridis di Pontos og sånn De vet det står Pontos for ordet bro!

Han ler hjertelig og går for å hente en av de mange bøkene han har skrevet om teologiske spørsmål. Denne boken er det offisielle skrift som ble utgitt samme dag Patriark Athenagoras kom til Vatikanet. Boken inneholder dialogen i den økumeniske periode den gang. 7. desember 1965 var en stor dag for begge kirker da man opphevet den gjensidige ekskommunikasjon.

Stavkirkene enestående

- De har gjort et imponerende forskningsarbeidet omkring norske stavkirker som også er utkommet i bokform oversatt til italiensk, fransk, og gresk ...?
- Stavkirker er av stor interesse på grunn av den helt spesielle konstruksjonen. Man hadde selvfølgelig trebygg også andre steder i gammel tid, for eks. i Makedonia og i Konstantinopel, men disse byggverkene var ikke basert på stavkonstruksjon. Det er ikke klart hvorledes stavkirkeformen ble skapt. Imidlertid må kirkebygget har gjort inntrykk, for i Polen finner man i dag en hel norsk stavkirke, angivelig fraktet ditt under keiser Wilhelm.
- Er stavkirkene Norges eneste bidrag til verdensarkitekturen?
- Selv om det var det eneste, så ville allikevel det være nok til å sikre Norge en plass og likeverdig posisjon med andre europeiske land når det gjelder å ha bidratt til arkitektoniske nyskapinger. Det er kvaliteten og ikke antall byggverk som teller. Ta for eksempel en av de store personer fra den klassiske periode, Fidias. Av ham eksisterer bare et par arbeider, men vi har andre informasjonen som forteller at han var en betydningsfull tenker og filosof. Både Partenon og andre bygg på Akropolis finnes kun i et eksemplar hver. Allikevel er dette tilstrekkelig til å sikre dem en plass i kulturhistorien.

Peer Gynt i norske klær, men

- Hvilke tanker gjør De Dem som kulturattaché om kulturelt samarbeide?
- Den første kontakt mellom to folk foregår alltid på det kulturelle plan. Hvis man samarbeider her, vil også andre former for samarbeide utvikle seg, for eksempel innenfor politikk, og handel. Jeg mener at det er av vital betydning for å skape fred mellom folkene å ha et kulturelt samarbeide. Man må ikke glemme at den første kontakt mellom USA og Kina begynte som en kulturkontakt, med en "ping-pong". Vi burde trekke lærdom av dette.
- Har Italia noe å lære av norsk kulturliv?
- Ja, det mener jeg... Så absolutt! Et kulturbegrep må tolkes i vid sammenheng og som sagt er kulturen og kjennskapet til andre folk basis for videre samarbeide. Her vil jeg gjerne få lov til å uttrykke min beundring for tidligere ambassadesekretær Odd Wibes arbeide for å styrke samarbeidet mellom Norge og Italia mens han tjenstgjorde ved den norske ambassade i Roma. Norge har en rik kulturhistorie og selv er jeg altså spesielt opptatt av middelalderen.

Det Italia kan lære av Norge i dag er først og fremst sosial organisasjon og måten man innretter sitt liv på i det moderne samfunn. Dette er også kultur. Personlig vil jeg i tiden fremover undervise ved Universitetet i Oslo i filosofi, filologi og kunsthistorie fra renessansen fremover til vår egen tid.

- I Norge mener man at Peer Gynt gir et bilde av den norske folkekjelen...

- Jeg kan ikke godta en tolkning som går ut på at han har en bestemt nasjonalitet. Som Pirandello har Ibsen ikledd sine personer udødelighet ved å gi dem en indre psykisk struktur. Peer Gynt har norske klær, men han er i besittelse av karaktertrekk som gjelder for alle mennesker på Jorden. Forøvrig har Ibsens og Kirkegårds spesielle eksistensialism betydd mye for min forståelse av norsk tenkemåte

- Har De noen spesielle ønsker for oppholdet i Norge?

- Mitt helt private ønske er å få lov til å bidra med en utstilling om stavkirker i Italia.

Segue traduzione in italiano del testo norvegese

CULTURA

Nuovo addetto culturale italiano:

«Il contatto culturale è sempre la prima cosa!»

di Harald Jan Dahle

Dottorato in archeologia paleocristiana, rappresentante “ufficioso” della Chiesa ortodossa in Vaticano, buon conoscente di papa Giovanni XXIII, professore e specialista delle stavkirker norvegesi. È, in breve, questo il profilo che spiega la presenza in Norvegia di Panagiotis Kiziridis come addetto culturale italiano.

– Bisogna ricordare che diversi re norvegesi, nel corso dei secoli, furono legati a Bisanzio, e che fin dall’antichità esisteva una stretta collaborazione culturale tra la mia patria, l’Asia Minore, e la Norvegia.

– Asia Minore?

– Io provengo dalla grande famiglia bizantina dei Pontos, che ha più di millecinquecento anni di storia. Nella nostra tradizione familiare si è sempre studiata teologia, filosofia e cultura. Così è stato anche per me. Ho studiato teologia all’Università di Halki, centro di pensiero teologico greco-ortodosso. Il mio padrino, il defunto patriarca Atenagora I, mi incoraggiò a proseguire gli studi a Roma. E in Vaticano fui il primo greco-ortodosso a conseguire il dottorato in archeologia cristiana antica.

– Fu dunque nel quadro del processo di avvicinamento tra la Chiesa cattolica romana e quella greco-ortodossa che Le fu concesso di risiedere in Vaticano e conseguire il dottorato?

Un costruttore di ponti

– Sì, diversi alti prelati di entrambe le Chiese sottolineano ancora oggi che quello fu uno dei grandi passi iniziali di avvicinamento. Conobbi bene papa Giovanni XXIII e svolsi una sorta di funzione di messaggero tra i due grandi capi religiosi dell'epoca.

– Quando si aprì il Concilio Vaticano II, non arrivò alcun delegato ufficiale dalla Chiesa greco-ortodossa. Il patriarca Atenagora mi telefonò da Costantinopoli, chiedendomi di rappresentare la nostra Chiesa. Ufficialmente ebbi lo status di giornalista, ma tutti sapevano che ero il rappresentante ecclesiastico. Una mossa diplomatica.

– E, ci creda o no, rimasi in Vaticano per sette anni.

– Il processo di avvicinamento vissuto sotto papa Giovanni XXIII sembra oggi essere passato a una fase più passiva?

– Dopo la morte di Atenagora I, entrambe le Chiese si trovano in una fase di riflessione e di sintesi... Si cerca di delineare la strada futura partendo dai contenuti e dai messaggi dei concili. Questo non significa che il movimento ecumenico sia terminato: è necessario piuttosto raccogliere quanto è stato fatto, analizzarlo e su questa base andare avanti. Molti oggi sono pessimisti circa il proseguimento dell'opera ecumenica. Io, al contrario, sono molto ottimista.

– Dottor Kiziridis, si sente dunque una sorta di “costruttore di ponti” tra i due grandi mondi cristiani?

– Il mio nome completo è Kiziridis di Pontos, e come Lei sa, Pontos significa ponte!

Ride di cuore e va a prendere uno dei molti libri che ha scritto su questioni teologiche. Si tratta del volume ufficiale pubblicato lo stesso giorno in cui il patriarca Atenagora si recò in Vaticano. Il libro contiene il dialogo di quel periodo ecumenico. Il 7 dicembre 1965 fu un grande giorno per entrambe le Chiese: si revocò la reciproca scomunica.

Le stavkirker, uniche al mondo

– Lei ha svolto un notevole lavoro di ricerca sulle stavkirker norvegesi, pubblicato anche in volume e tradotto in italiano, francese e greco...?

– Le stavkirker suscitano enorme interesse per la loro costruzione del tutto particolare. Certo, in passato esistevano edifici in legno anche altrove, ad esempio in Macedonia e a Costantinopoli, ma non erano basati sulla struttura “a pali” tipica delle stavkirker. Non è chiaro come sia nata questa forma architettonica. Quel che è certo è che impressionò molto, se è vero che in Polonia oggi si trova un’intera stavkirke norvegese, trasportata là presumibilmente sotto l’imperatore Guglielmo.

– Le stavkirker sono l’unico contributo della Norvegia all’architettura mondiale?

– Anche se lo fossero, basterebbe da solo ad assicurare alla Norvegia un posto di pari dignità con gli altri Paesi europei quanto a contributi architettonici innovativi. Conta la qualità, non la quantità. Si pensi a Fidia, uno dei grandi dell’età classica: di lui restano solo un paio di opere, ma sappiamo che fu un pensatore e filosofo di grande importanza. Il Partenone e gli altri edifici dell’Acropoli esistono in un solo esemplare ciascuno, eppure sono sufficienti a garantire loro un posto nella storia della cultura.

Peer Gynt in abiti norvegesi, ma...

– Quali riflessioni fa come addetto culturale sul tema della cooperazione culturale?

– Il primo contatto tra due popoli avviene sempre sul piano culturale. Se qui si stabilisce collaborazione, allora si svilupperanno anche altre forme di cooperazione, ad esempio politica ed economica. Credo che per costruire la pace tra i popoli sia vitale promuovere rapporti culturali. Non bisogna dimenticare che il primo contatto tra Stati Uniti e Cina cominciò proprio come contatto culturale, con il “ping-pong”. Dovremmo imparare da questo.

– L’Italia ha qualcosa da imparare dalla vita culturale norvegese?

– Sì, lo credo fermamente! Il concetto di cultura va inteso in senso ampio, e come dicevo è la conoscenza reciproca la base di ogni ulteriore collaborazione. Vorrei cogliere l’occasione per esprimere la mia ammirazione per il lavoro svolto da Odd Wibe, già segretario d’ambasciata, che durante il suo servizio all’ambasciata norvegese a Roma

ha molto contribuito a rafforzare i rapporti tra Norvegia e Italia. La Norvegia ha una ricca storia culturale e io stesso sono particolarmente interessato al Medioevo.

Quello che oggi l'Italia può imparare dalla Norvegia riguarda soprattutto l'organizzazione sociale e il modo in cui si imposta la vita nella società moderna. Anche questo è cultura. Personalmente, nei prossimi anni insegnerò all'Università di Oslo filosofia, filologia e storia dell'arte, dal Rinascimento ai giorni nostri.

– In Norvegia si pensa che Peer Gynt rifletta l'anima del popolo norvegese...

– Non posso accettare un'interpretazione che gli attribuisca una nazionalità precisa. Come Pirandello, anche Ibsen ha reso immortali i suoi personaggi dotandoli di una struttura psicologica interiore. Peer Gynt indossa abiti norvegesi, ma possiede tratti caratteriali che appartengono a tutti gli uomini della Terra. Inoltre, il particolare esistenzialismo di Ibsen e Kierkegaard è stato per me fondamentale per comprendere il modo di pensare norvegese.

– Ha dei desideri particolari per il Suo soggiorno in Norvegia?

– Il mio desiderio personale è poter contribuire a realizzare in Italia una mostra sulle stavkirker.